

גלה יוזמה ותפוס מנהיגות!

Category: שמות, שמות

מי עדיף? הייצוגי, הרהוט והמשכנע, או זה שעושה את המעשה הנכון כשכולם עוצמים עיניים? על מנהיגותו הבולטת של משה, והמסר עבורנו.

בוחרים מנהיג

פעמים רבות יוצא לנו לתהות על אישיותו של מנהיג זה או אחר, לאור התנהלותו או לאור התבטאויות שהוא משמיע, ואנו תוהים האם הוא אכן ראוי להיות מנהיג האומה.

מה הם באמת התכונות שמאפיינות אדם שהוא מנהיג, מה אנו צריכים למצוא באדם כדי להחליט לפתע שהוא המנהיג? השבוע מזדמן לנו להעיף מבט על מנהיג אמיתי לעמו.

בפרשת שמות אנו קוראים על המנהיג הראשון של העם היהודי, משה רבינו. אנו לומדים שכשהקב"ה ביקש ממנו להוציא את עם ישראל ממצרים? "לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי" משה מתחיל להתווכח עם הקב"ה, ויכוח שנמשך על פני שבעה ימים תמימים.

ראשית משה אומר "מי אנכי", מה פתאום אני, הרי אני לא מספיק חשוב וראוי למלאת את התפקיד הזה; לאחר שהקב"ה משיב לו "כי אהיה עמך" זה לא אתה בעצמך מנהיג אלא אני הולך אתך ואם כן "לא שלך היא כי אם שלי" (רש"י), משה מופיע עם טענה חדשה, כשאבוא אליהם הם ישאלו "מה שמו", איך קוראים לאלוקים, או ליתר דיוק, היכן היה אלוקים עד עצם היום הזה, "מה אומר אליהם", ועל כך משיב לו הקב"ה "אהיה אשר אהיה" אני הייתי עמם בצרה הזאת, לא שכחתי מהם, סבלתי אתם יחד.

משה ממשיך לטעון כלפי הקב"ה: "ויען משה והן לא יאמינו לי", יטענו שאני סתם שקרן, "וכי יאמרו לא נראה אליך ה'", לפיכך הקב"ה נתן לו שלשה מופתים שבאמצעותם יוכיח משה שהוא שליח של הקב"ה. ושוב משה מחפש תירוץ אחר, "לא איש דברים אנכי .. כי כבד פה וכבד לשון אנכי", ושוב משיב לו הקב"ה "מי שם פה לאדם הלא אנכי ה' ועתה לך ואנכי אהיה עם פידך", אל תדאג, כשיצטרכו אתה כבר תדבר טוב. בשעה שראה משה שנגמרו לו כל התירוצים, אמר "שלח נא ביד תשלח", במילים פשוטות: תשלח את מי שאתה רוצה, רק עזוב אותי לנפשי!

נשאלת אפוא השאלה מדוע באמת משה התחמק ולא רצה בשום אופן ללכת לגאול את בני ישראל ממצרים? כולנו יודעים שמשה הרי "אוהב ישראל היה", ואם הקב"ה רק רומז לו לגאול את ישראל ממצרים אחרי גלות כ"כ קשה ונוראה, הוא הלא היה צריך לרוץ לעשות זאת. זאת התגובה שהיינו מצפים לראות ממשה רבינו, ואילו כאן אנו רואים שהוא מחפש תירוצים שונים ומתחמק מלגאול את העם ממצרים!

אומר רש"י דבר מעניין מאד: "וכל זה שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו ונביא היה" [1] משה לא רצה לפגוע באהרן אחיו והוא אכן חשב שאהרן ראוי יותר ממנו לתפקיד הזה, ולכן הוא רצה שהקב"ה ימנה את אהרן. וכפי שרואים בפסוקים הבאים שרק אחרי שהקב"ה אמר לו "ויחר אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלב" [2] רק אז משה רבינו הסכים ללכת למצרים (שיחת פ' שמות תשמ"ז).

הוא יותר מתאים

ובאמת נשאלת השאלה, מדוע ה' בחר במשה ולא באהרן לתפקיד של גאולת העם ממצרים? הרי אהרן היה האח המבוגר, ועוד ועיקר [3] משה רבינו לא היה בארץ מצרים במשך שישים שנה (או לפי דעה אחרת ארבעים שנה) ובשנים הללו לא היה אתם בסבלם, ומדוע אם כן נבחר להיות הגואל?! הרי אהרן, לעומתו, היה עם בני ישראל במשך שמונים שנה של שעבוד והוא היה המנהיג והנביא, כפי שכתוב במדרש רבה: "אהרן היה במצרים ומתנבא להם לישראל שעתיד הקב"ה לגאול אותם".

במשך כל השנים אהרן היה המנהיג שהפיח בבני ישראל רוח של תקווה ואמונה שיבוא יום והם ייגאלו מהשעבוד ומהצרות, הוא היה אפוא האדם המתאים ביותר לגאול את ישראל! ובמקום להנחית על בני ישראל מנהיג זר ולא מוכר שבעשרים השנים הראשונות גדל בבית פרעה ולאחר מכן לא היה בכלל במצרים במשך שישים שנה וכולם יטענו שהוא בכלל לא יודע מה הם עברו בשנות השעבוד והצרות [4] היה לכאורה מתאים יותר שהקב"ה ימנה את אהרן לגאול את העם היהודי מגלותו?!

זו אפוא היתה טענתו של משה רבינו כלפי הקב"ה, וכפי שאומר המדרש: "שהיה משה אומר עד שלא עמדתי היה אהרן אחי מתנבא להם במצרים פ' שנה, אמר משה עכשיו אכנס בתחומי של אחי והיה מיצר".

כדי להבין זאת, בואו נתבונן באפיזודה הראשונה שבה אנו פוגשים את משה רבינו, מהו הדבר הראשון שכתוב בתורה שהוא עשה בחייו. "ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו", משה רבינו יוצא לרחוב ומבחין בשוטר מצרי מכה יהודי. משה לא מכיר את אותו היהודי, זו פעם ראשונה שהוא פוגש אותו, ואולי זו גם הפעם הראשונה שהוא מתערב בכלל בין אחיו היהודים, "ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול". מה הפירוש של "וירא כי אין איש", בפשטות הוא ראה שאין איש שרואה אותו והרג את המצרי (רש"י נמנע מלפרש כך, משום שלמחרת כבר כל העיר ידעה וגם פרעה ידע).

לא מספיק לחייך

אבל ישנו פירוש שמבוסס על המדרש רבה: "וירא כי אין איש ר' יהודה אומר: ראה שאין מי יעמוד ויקנא לשמו של הקב"ה". משה ראה שמרביצים ליהודי ברחוב ואף אחד לא קם להגן עליו, לא מבין המצרים ולא מבין היהודים, כמו בגרמניה שיהודים נרצחו ואף אחד לא אמר מילה, מיד מסר משה רבינו את נפשו והרג את המצרי.

זו היתה מסירות נפש ממש מצד משה, שכן בדיקטטורה המצרית שבה חיי יהודי אינם שווים דבר ר' אם יהודי הורג שוטר מטעם הממשלה בודאי יקבל על כך עונש מוות, וכמו שאכן אנו קוראים "וישמע פרעה ויבקש להרוג את משה", "מסרו לקוסטינר להרגו", ולמרות זאת משה לא חשב פעמיים בשעה שהוא ראה שיהודי נמצא בסכנה ומיד מסר את נפשו כדי להצילו.

את התכונה הזאת חיפש הקב"ה במנהיג; הוא חיפש אדם שלא יהסס לרגע למסור את נפשו עבור יהודי שני, וזאת הוא מצא אצל משה רבינו ולא אצל אהרן הכהן. אכן נכון, אהרן היה אוהב שלום ומקרב את הבריות לתורה והיה אהוב אצל כולם ועד כדי כך שהתאבלו עליו יותר מאשר על משה רבינו.

אבל מסירות נפש עבור יהודי שני מצאנו דווקא אצל משה, וכמו שאכן מצינו במדבר כשהגיע לחטא העגל, היה זה משה שנעמד ואמר "ואם אין מחני נא", אותו משה רבינו שבגיל עשרים היה מוכן למסור את נפשו בשביל יהודי שני, הוא זה שהיה מוכן לעמוד בפני בורא העולם בכבודו ובעצמו ולומר לו "אני לא יתן שזה יקרה". זהו מנהיג יהודי נאמן ואמיתי. לא מספיק שהוא מחייך לכולם ויש לו שפה חלקלקה וטובה והוא נראה טוב, אלא אחד שמוכן בכל רגע למסור את נפשו למען יהודי אחר בשעה שהוא נצרך לכך.

מה זה אומר לנו?

הלל הזקן אומר בפרקי האבות "ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש" והיסוד של הלל ר' אומרים המפרשים ר' הוא מהפסוק הזה "וירא כי אין איש". כשמגיעים לעיר ופונים כה וכה, מסתכלים לכל הצדדים ומנסים למצוא אם יש מאן דהו שמוכן לעשות משהו למען היהדות, מישהו שרוצה לעזור לבנות יהדות במקום, "וירא כי אין איש", ומגלים שאין אדם אחד בשכונה שמעוניין להתמסר לעניין, אומר לנו הלל הזקן "השתדל להיות איש" ר' תהיה אתה זה שלומד ממעשיו של משה רבינו, תיקח יוזמה ואל תחכה לאחרים.